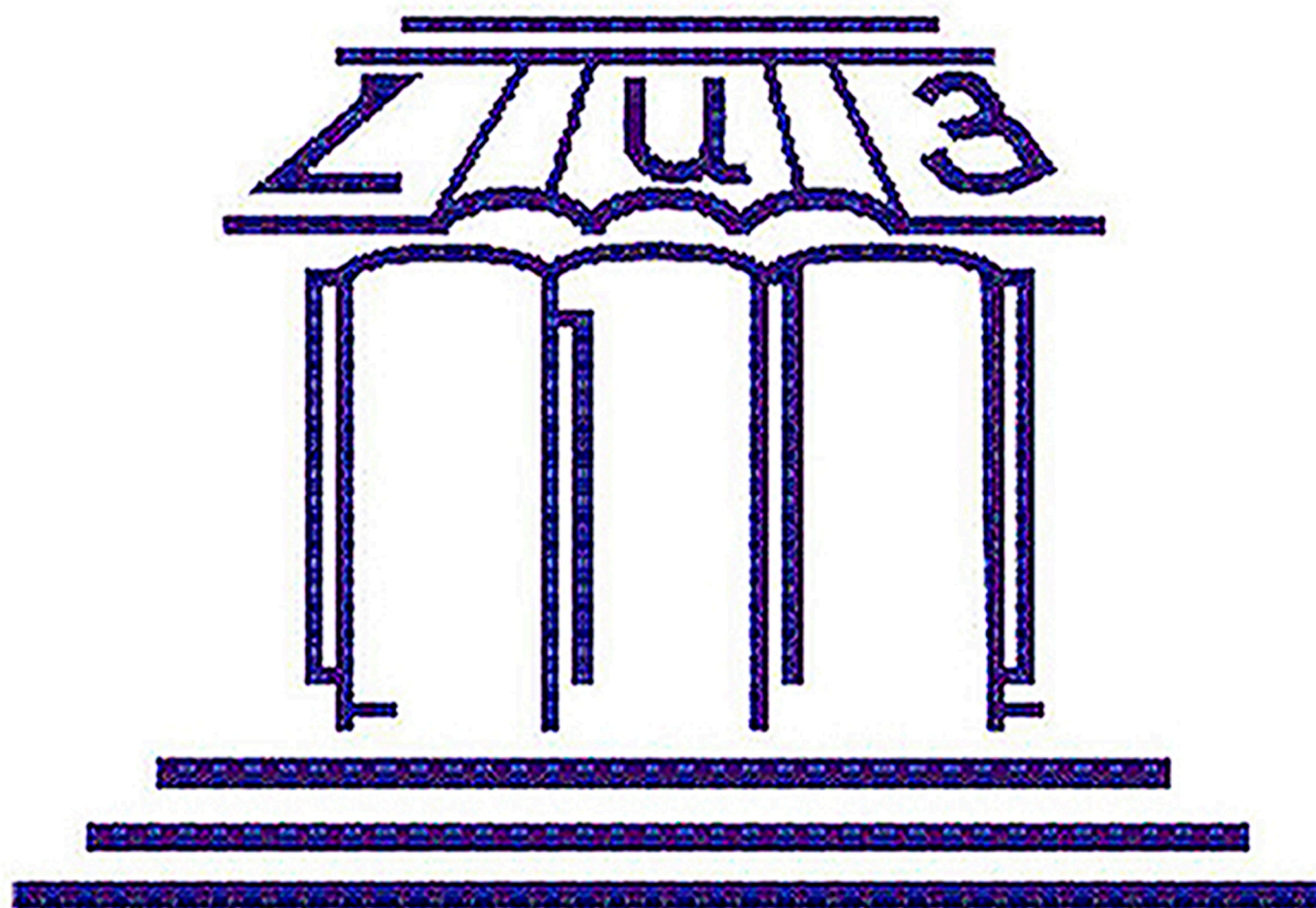

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Հ. Խ. Ս. Հ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹ. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏԻ
ՀԱՆՐԱՄԱՏՋԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԳՐԲՈՒՅԿ № 5

ՍԱՆ-ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ
ՍԱՆ-ՀՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՅԵՆԹԱԲԱԺԻՆ

ՄԱՁԿԻ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԱՐԱԾՎԱԾ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հրատարակութիւնն Առժողկոմատի

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1926

Հ. Ս. Կ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆԻՍՏՐԱՆԻ ԳԻՏԱԽԱՆԴՐԱՆ

Ե Պ ԴԵԿՏԱՐԻ ՄԱՍԻՆԻՍՏՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆ

— ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆ —

ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆ

ՄԱՍԻՆԻՍՏՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆ

ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆԻ ԿԱՐԶԱՍԱՐԱՆ

Գրարեւ. 701 (բ.) Տիրաժ 3000 Պատվ. 3811

Տպագրական Տրեստի 2-րդ տպարան, Յերեւան

I Մ Ա Շ Կ

ԽԱՏԿՈՒՅՈՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻ ՄԱՇԿԸ

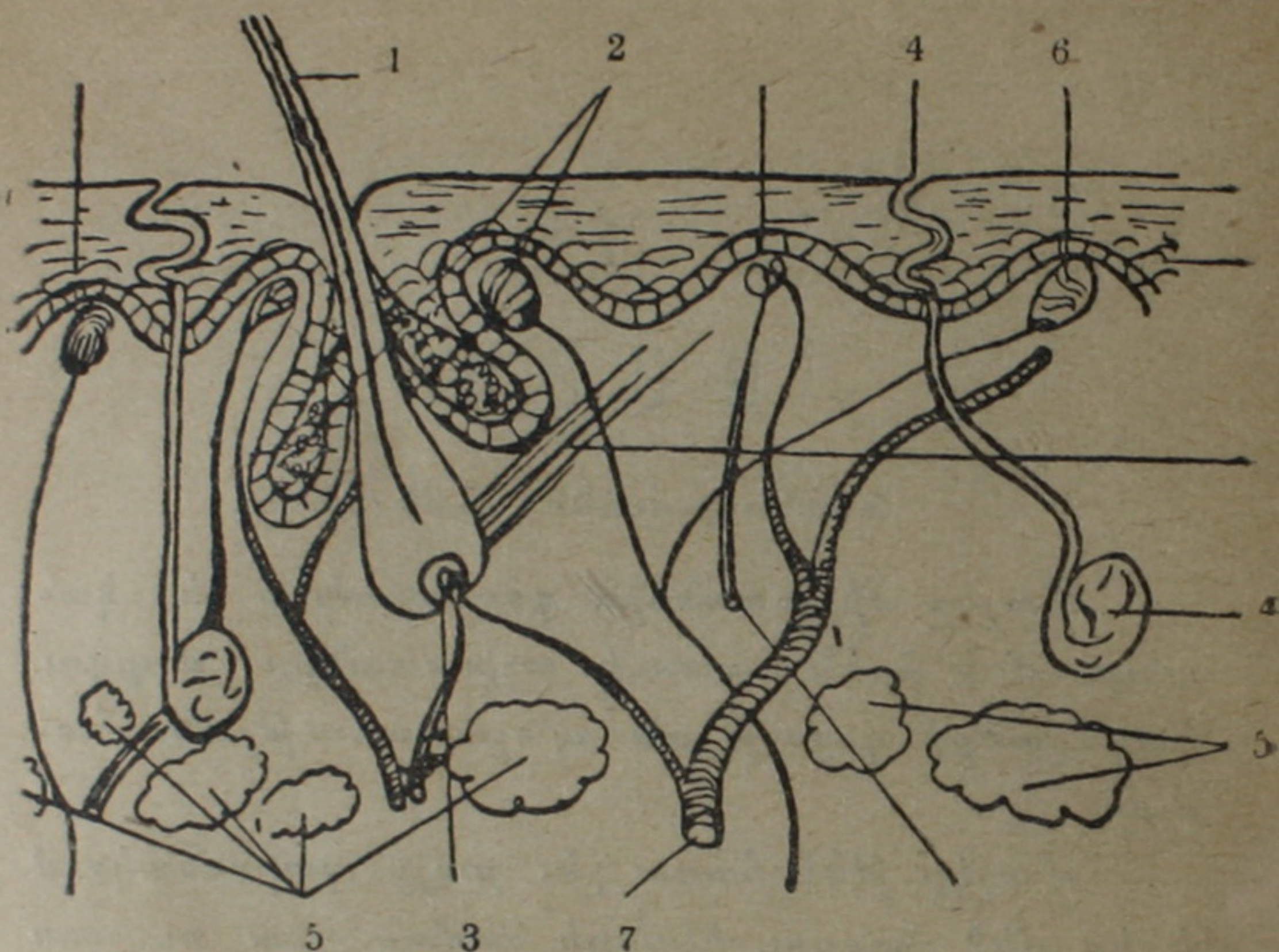
Մաշկը մի առանձին գործարան է և կատարում է իրեն հատուկ աշխատանքը մարդու կազմվածքի գոյության պաշտպանության համար:

Մաշկը թեև հաստ չէ, բայց պարունակում է իր մեջ մարդու կյանքի համար շատ ու շատ անհրաժեշտ գործարաններ:

Մաշկը պատում է մարդու մարմինը դրսից և պաշտպանում է իրեն տակ գտնվող մարմնի մասերը արտաքին աշխարհի փասաակար ազդեցություններից:

Առաջին նկարը ցույց է տալիս թե՛ ինչ կազմ ունի մաշկը: Նրա մեջ կան ներվեր, արյան անոթներ, քրտնքի և ճարպի գեղձեր, մազեր, սրանցից յուրաքանչյուրն ունի իր դերն և վոչ մի բան ավելորդ չէ:

Տես Գլուր I.

Նկար 1. Կարված մաշկ

1) մազ, 2) ճարպի գեղձ, 3) մազի պսուկ, 4) քրտնաբանի գեղձ, 5) ճարպի բլթակներ յենթամաշկի շերտում, 6) ճերմային քելեր յեվ 7) արյան անոթներ

Մաշկը շատ է յենթակա հարվածների և միկենուլյն ժամանակ նա ունի մի լավ հատկություն, շուտ վերականգնել իր կորցրած մասը։ Այդ բանը շատ լավ գիտեն բանվորներն ու գյուղացիները, վորոնց մաշկը շատ հաճախ է վերքեր ստանում աշխատանքի ժամանակ։

Յեթե մաշկի վերքը փոքր է, մաշկը վերա-

կանգնեցնում ե իր կորցրած մասն ամբողջա-
պես. յեթե վերքը մեծ ե, մաշկի կորցրած տե-
ղում սպի յե գոյանում. և այս բոլորը սովորա-
բար կատարվում ե առանց մի վնասի մարդու
համար. բայց յեթե մաշկի վերքը շատ ե մեծ և
վնասված ե մաշկի $\frac{2}{3}$, այն ժամանակ մարդը
մեռնում ե: Ահա թե վորքան մեծ նշանակու-
թյուն ունի մաշկը մարդու համար. ապա ուրեմն
յուրաքանչյուր բանվոր և գյուղացի պետք ե
լավ խնամք տանի իր մաշկի մասին:

ԽՈ՛ՆՆ ԵՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ՄԱՇԿԸ

Մաշկը պաշտպանում ե մարդու մարմինը
հարվածներից և նրա մեջ զանազան մանրէների
մտնելուց:

Այն մաշկը վոր վերք ունի, շատ շուտ փո-
խանցում ե ողի մեջ յեղած վնասակար և ախ-
տաբեր մանրէներն արյանը:

ԽՈ՛ՆԻՔ՝ ԿԱՄԱՐ Ե ՔՐՏԻՆՔ

Մաշկն արտադրում ե քրտինք և ճարպ.

Քրտինքը հեռացնում ե մարմնի միջից վնա-
սակար և թունավոր դարձած նյութերը:

Յերբ մարդ հանգիստ ե, քրտինքը դուրս ե
գալիս աննկատելի կերպով, գոլորշու ձևով, բայց

յերբ մարդ աշխատում է, մանավանդ ամառը,
քրտինքը դուրս է գալիս մեծ քանակությամբ և
հեղուկի ձևով:

Ինչի՞ համար է ճարպը

Ճարպն արտադրում են մաշկի ճարպային
գեղձերը: Մաշկն ունի ծակոտիներ, վորոնց մի-
ջոցով արտադրում է քրտինքն ու ճարպը: Ճար-
պը փափկացնում է մաշկն և մազերը. ճարպի
շնորհիվ է, վոր մաշկը չի չորանում և ճեղք-
վածքներ չի տալիս. ճարպի շնորհիվ է պահ-
պանվում մաշկի վողջությունը: Այն մաշկը, վո-
րը շուտ է ճեղքվում կամ պլոկվում, շատ շուտ
վարակվում է զանազան մանրէներով:

Ճարպ քսած մաշկը փափուկ է, ճկուն և
հեշտությամբ է տանում ջրի, ողի ջերմության
և սառնության փոփոխությունները, իսկ չոր ու
կոշտ մաշկը վոչ:

Ամենքին լավ հայտնի է, վոր վոչ թե մի-
այն մարդու մաշկն այլ և կենդանիների կաշին
ել ունի ճարպ. բացի այդ գիտեն, վոր ամեն
տեսակ կաշվեղեն լավ պահելու համար հարկա-
վոր է նրան ճարպ քսել:

Ինչպե՞ս է մաշկը պահպանում մարմնի ջերմությունը.

Մաշկի ամենադժվար գերերից մեկն էլ

մեր մարմնի ջերմության կանոնավորելն է:

Յերբ մարդ գտնվում է տաքացրած սենյակում կամ արևի տակ կամ յերբ լարված աշխատանք է կատարում, նրա մարմնի տաքությունը բարձրանում է ավելի շատ, քան պետք է նրա համար: Այդ ժամանակ մարդու արյունը շատ մեծ քանակությամբ է հոսում դեպի մաշկը:

Դրանից մաշկը տաքանում է և մարմնի ջերմության ավելորդը մաշկը տալիս է ողին անմիջապես կամ քրտինքի միջոցով վորից յեւ մարմինը սառչում է շնորհիվ նրան, վոր գոլորշիացող քրտինքը խլում է մարմնի ավելորդ տաքությունը: Հակառակն է լինում, յերբ մարդ գտնվում է ցուրտ տեղում: Այս դեպքում մաշկի անոթները նեղանում են, արյունը մարմնի մակերևույթից հոսում է դեպի ներքին գործարանները, մաշկը գունատվում է, մինչև անգամ կապտում, վորովհետև մաշկի արյան շրջանառությունը դժվարանում է: Մաշկը կուչ է գալիս. մարդու մարկը ստանում է սառի կաշվի տեսք մաշկի, մազերի, մինչև անգամ աղվամազի, մկանները կրճատվում են, մազերը դուրս են ցցվում, իսկ այս բոլորի հետևանքով պակասում է մարմնի ջերմության դուրս գալը: Այդ դրության մաշկի քրտինքի արտադրումն էլ խիստ պակասում է:

Շնորհիվ մաշկի նկարագրած հատկություն-
ների մարմնի ջերմությունը մնում է մշտական
և հավասար դրության: Բայց մաշկի այդ հատ-
կությունն անսահման չէ. նա ունի իր չափ ու
սահմանը:

Ցուրտ յերկրներում, կամ հենց չափավոր
յեղանակ (կլիմա) ունեցող մեր յերկրում մաշկն
ի վիճակի չէ պահպանել մարդու մարմնի տա-
քությունը, ուստի մարդիկ իրենց մարմնի ջեր-
մությունը պաշտպանելու համար ստիպված են
ծածկել իրենց մարմինը հագուստով, իսկ կեն-
դանիներն պաշտպանում են իրենց ջերմու-
թյունը բրդով կամ փետուրներով:

**Ինչպե՞ս է մաշկը պաշտպանում մարդուն զանազան
վնասումներից.**

Մաշկն ունի բազմաթիվ ներվեր, վորոնք
զգում են տաքն ու ցուրտը, զգում են ցավ,
յերբ մաշկը ստանում է հարված:

Մաշկի ներվերն այս բոլոր զգացումները
փոխանցում են գլխի ուղեղին, վորն և կարգա-
դրում է կատարել համապատասխան գործողու-
թյուն մարմնի պաշտպանության համար: Որի-
նակ՝ մարդը տաք առարկային դիպչելիս իսկույն
հետ է քաշում ձեռքը կամ ցավ զգալիս հեռա-
նում է, յեթե ցավի զգացումը չը լիներ, մարդ

կարող եր մեծ վնասուժներ ստանալ և հնարա-
վորություն չեր ունենա ժամանակին պաշտպան-
վել դրանցից:

Մաշկի այդ հատկությունը կոչվում է շո-
շափուժն, այդ պատճառով էլ մաշկը համարվում
է շոշափելիքի գործարան:

ԻՆչպես պեճ է խնամել մաշկը

Ով մտածում է իր առողջության մասին,
պետք է հսկի իր մաշկի և նրա կանոնավոր և
բնական աշխատանքի վրա:

Այս կանոնների պահպանությունը ցույց է
տալիս մաշկի առողջապահությունը:

Վորո՞՞նք են այդ կանոնները

Պետք է մաշկը հաճախ (իսկ նրա բաց մա-
սերը ամեն օր) մաքրել ճարպից, նրան միացած
կեղտից և մաշկի մակերեսային մեռած բջիջնե-
րից. այս բոլորը կիտվում են մաշկի վրա որվա
աշխատանքից հետո:

Մաշկը պետք է մաքրել աշխատանքից ան-
միջապես հետո: Մաքրելու ամենալավ միջոցը—
տաք ջրով և սապոնով լվացվելն է. տաք ջրերը
սրբում է ճարպն ու կեղտն և բաց է անում
մաշկի ծակոտիները. բացի այդ սապոնը տաք-
րալուծում է ճարպը, հալացնում է նրան ու

հեռացնում. ճարպի հետ միասին հեռանում ե և
կեղտը:

Լվացվելը մի ոգուտ ևս ունի. մաշկի տաք
ջրով տրորելը գրգռում ե նրան, արյան անոթ-
ները լայնանում են և այդպիսով բարձրանում ե
մաշկի գործունեությունը

Լվացվելուց հետո մաշկը սկսում ե ավելի
լավ գործել, ավելի լավ ստանալ սնունդ և
ավելի լավ դուրս հանել մարմնի մեջ կիտված
ֆուսսակար նյութերը:

Ամենքին ել լավ հայտնի յե թե՛ մարդ վոր-
քան լավ ե զգում իրեն բաղնիքից կամ տաք լո-
գանքից (վաննից) հետո: Մաշկի լավ գործու-
նեությունը նպաստում ե և մյուս գործարան-
ների լավ աշխատելուն:

ԽճՀ ճՇԱՃԱԿՈՒՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ՄԱՇԿԻ ՄԱՐՈՒՅՈՒՆԸ

Մաշկի մաքրումը ամենորյա լվացումներով
և ամեն շաբաթյա բաղնիքով ամենալավ կան-
խարգելիչ միջոցն ե մաշկի զանազան հիվանդու-
թյունների դեմ, վորովհետեւ այսպիսի խնամքը
պահում ե մաշկն առողջ, գործունյա և առույգ
դրություն մեջ, վորն և խանգարում ե զանա-
զան մաշկախտերի ծագումը:

Բացի այդ մաշկի մաքուր պահելը կանխար-
գելում ե և ուրիշ հիվանդություններ, վորոնք

մաշկի միջոցով են անցնում մարդուն. որինակ՝ սիֆիլիսի թյունն անցնում է մարդուն այն տեսակ մաշկի միջոցով, վորը գտնվում է վատ դրության մեջ, վորի վրա կան պլոկվածք կամ քերծվածք: Սիբիրախտը, կարմիր քամին նույնպես անցնում են մարդուն մաշկի վրայի պլոկվածքով կամ քերծվածքով:

Մազերն ու յեղունգները նույնպես պետք է մաքուր պահել և ժամանակ առ ժամանակ կտրել:

Զպետք է մոռանալ, վոր մարդու ամենակեղտոտ տեղը մազերն ու յեղունգներն են, ուստի նրանց մաքրության մասին ավելի ևս պետք է հոգալ:

Մաշկի մաքրության համար շատ մեծ նշանակութիւն ունի և սպիտակեղենի փոխելը: Մաշկին կպած հագուստը պետք է անպատճառ սպիտակ կտորից լինի, վոր նկատելի լինի կեղտն ու միջատները: Սպիտակեղենը պետք է փոխել շաբաթը գոնե մեկ անգամ:

Ողի յեվ արեգակի ճառագայթների նշանակութիւնը մաշկի համար:

Մաշկի առողջ դրութիւնը շատ էն նպաստում բաց ողն և արեգակի ճառագայթները:

Արեգակի ճառագայթներն և ամեն որ սուր

ջուր քսումը շատ ամրացնում են մաշկը. իսկ ամրացած մաշկը դժվար է պլոկվում և շուտ չի վարակվում:

ՅԵՐԵՒԱՆԵՐԻ մաշկի մաքրությունը

Առանձնապես պետք է ուշադրություն դարձնել յերեխաների մաշկի վրա, վորովհետև նրանց մաշկը շատ նուրբ է, շատ շուտ է վնասվում և վարակվում: Յերեխաները հենց փոքր հասակից պետք է իմանան մաշկի նշանակության և նրա խնամքի մասին, վոր հենց իրենք լավ հոգ տանեն իրենց մաշկի մասին: Յերեխայի մաշկի յուրաքանչյուր քերծվածք և պլոկվածք պետք է գրավի ծնողների ուշադրությունը, վորովհետև այդ քերծվածքն ու պլոկվածքը կարող է շատ հիվանդությունների մտնելու դուռ դառնալ:

ԻՆՅԻ՞Ց ԵՆ առաջ գալիս մաշկի հիվանդությունները

Մաշկի հիվանդությունների մեծ մասն առաջ է գալիս նրանից, վոր հիվանդության վարակը ներս է մտնում մաշկի մեջ դրսից, բնակալում է մաշկի մեջ և հիվանդացնում նրան:

Մաշկի այդ հիվանդություններն անցնում են հիվանդ մարդուց և կենդանուց կամ վարակված իրերից առողջ մարդուն, ուստի և կոչվո՞ր

են նրանք վարակիչ հիվանդություններ: Այս տեսակ հիվանդությունների պատճառը (վարակը) շատ փոքր կենդանի արարածներ են, վորոնք մակաբույծներ են կոչվում:

Այդ մակաբույծները մտնում են մաշկի մակերեսային շերտը և հիվանդացնում նրան, իսկ մաշկի խորը մասերը, վորտեղ արյան անոթներ շատ կան կարող են մտնել միայն մաշկի վորոշ հիվանդությունների մանրէները (սրինակ՝ սիբիրախտի, կարմիր քամու և այլն), վորոնք առաջացնում են կաղմվածքի ընդհանուր վարակում:

ԽՈՆՆԻ ՏԵՍԱԿ ԵՆ ՄԱՇԿԻ ԻՎԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Նրանք շատ շուտ բուժվում են, յեթե շատ շուտ ուշադրություն են դարձնում և շուտ են դիմում բժշկին, և ընդհակառակը, դժվար են բուժվում և վատ հետևանքներ են տալիս, յեթե նրանց վրա իր ժամանակին և հարկավոր ուշադրությունը չեն դարձնում, բացի այդ մաշկի վարակիչ հիվանդություններով կարելի չե հիվանդանալ մի քանի անգամ:

ԽՈՆՆԻ ԵՆ ՉԱՑ ՏԱՐԱԾՎԱԼ ՄԱՇԿԻ ՎԱՐԱԿԻՆԻ ԻՎԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Վաղուց հայտնի չե, վոր վարակիչ հիվանդությունները մշտական գոյություն ունեն այն-

տեղ, վորտեղ կա աղքատութիւն, տգիտութիւն և
բնակարանային նեղվածքութիւն: Նույնպէս
հայտնի յե բոլորին, վոր մաշկի խնամքի ամենա-
հասարակ միջոցներն անգամ բավական են վա-
րակիչ հիվանդութիւններէից պաշտպանվելու
համար:

Բայց դժբախտաբար դժվար է գործադրել
այդ հասարակ միջոցներն այնտեղ, վորտեղ մար-
դիկ ապրում են խիտ, լավ սնունդ չեն ստանում,
սակավ են լվացվում, սակավ լողանում, ուշ-ուշ
են փոխում սպիտակեղենն և միշտ տնքում են
ծանր ու քայքայիչ աշխատանքի տակ. առանձ-
նապէս տուժում են այդ հիվանդութիւններէից
չքավորների, աշխատավորների, պրոլետարների
յերեխաների մաշկը:

Վորտեղ են ցառ տարածված մաշկի հիվանդութիւնները

Վարակիչ հիվանդութիւններն ընդհանրա-
պէս և մաշկինը մասնավորապէս շատ են տա-
րածված գյուղերում, վորտեղ հակաառողջա-
պահական դրութիւնը սուր է. յեթե դրան ա-
վելացնենք և գյուղի աղքատութիւնն ու տգի-
տութիւնն, այն ժամանակ հասկանալի կլինի թե
ինչու մաշկի հիվանդութիւնները համարվում են
չքավորների հիվանդութիւն:

Պայծառ մառկի վարակիչ հիվանդութիւն-
ների դեմ

Ինչպէս բոլոր վարակիչ հիվանդութիւննե-
րի, այնպէս ել մաշկի վարակիչ հիվանդութիւն-
ների պայքարը պահանջում է կանխարգելիչ մի-
ջոցներ, վորոնք յերկու տեսակի յեն՝ անձնական
և հասարակական:

Անձնական կանխարգելիչ միջոցները մաք-
րութիւն բնակարանի, մաքրութիւն մարմնի,
մաքրութիւն սպիտակեղենի և հագուստի, մաք-
րութիւն աշխատավայրի և մաքրութիւն գործի
մեջ և այլն, իսկ հասարակական միջոցները՝ լայն
մասսաների լուսավորութիւն, բնակարանների
բարելավում, լավ ջրի մատակարարում, սննդի
լավացում, յերեխաների ինամք, մայրերի
լուսավորութիւն և այլն: Սա է խորհրդային
բժշկութեան հիմքը—այսինքը, լավացնել կենցա-
ղի և աշխատանքի պայմանները, վոր չլինեն հի-
վանդութիւններ, վորովհետև դրանք, մանավանդ
վարակիչ հիվանդութիւնները կապ ունեն կեն-
ցաղի և աշխատանքի հետ:

ՄԱՇԿԻ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ա. մաշկի մակաբույծայիճ հիվանդությունները

Ք Ո Ս.

Ինչպե՞ս է նա տարածված Հայաստանում՝ Մաշկի մաշկատարածված հիվանդություններից մեկը քոսն է։ Հայաստանում 1925 թվին բժշկներից ղիմել են 12,448 անձ քոսով հիվանդ, իսկ 1924 թվին 22,638 անձ. իհարկե, այս թվերը ցույց չեն տալիս բոլոր հիվանդների քանակը։ Բարեբախտաբար նա շատ հեշտ բուժելի յե և շատ հեշտությամբ ել կարելի է նրանից պաշտպանվել։

Ինչպե՞ս է լինում յեվ ինչի՞ց է առաջ գալիս քոսը։

Հիվանդացած մաշկը սաստիկ քոր է գալիս և շատ անհանգստացնում հիվանդին։

Քոսն առաջ է գալիս կենդանի մակաբույծից, վորը կոչվում է քոսի տիզ։

Այս կենդանին հասարակ աչքով հազիվ կարելի յե տեսնել. նա փոքրիկ կետի տեսք ունի և քորոցի գլխից անգամ փոքր է։ Մանրադիտակով նայելիս նա նմանում է կրյային

Տես նկար 2.

Նկար 2.
Քոսի քիզ:

Եզը վորձից մեծ է, վորձը մաշկի մակերե-
վույթի վրա յե ապրում է մաշկի մեջ չի մտնում:
Մաշկի յերեսին մի փոքրիկ փոսիկ է գոյացնում,
այնտեղ ել ապրում է և եզին բեղմնավորելուց
հետո սատկում:

Եզը կրծում է մաշկի վերի շերտը, մտնում
մաշկի մեջ և ձուլ ածում կույտերով թվով 24-36
հատ:

Չվիկներից դուրս է գալիս թրթուռ, վորը
մի քանի անգամ փոխում է իր շապիկն և հետո
դառնում հասունացած մակաբույծ — տիզ:

Այդ ժամանակ եզը շարունակ գոյացնում է
մաշկի մեջ նորանոր փոսիկներ, վորոնք լցված
են լինում ձվիկներով և տիզի կղկղանքով:

Այդ փոսիկները, տիզի գնացած ուղին մաշ-
կե մեջ, դրսևից լավ յերևում են. դրանք գոր-
շագույն, վոլորուն գույնիկներ են, յեղունգի մեծու-

թյան և քորոցի հաստության: Զուլիկի վերջին
կա սպիտակավուն պղպճակ, վորը ցույց է տա-
լիս, վոր տիգն այնտեղ է նստած:

Տղի շարժվելու ժամանակ առաջ է գալիս
սաստիկ քոր, վորովհետև տղի մարմնի վրա կան
մեծ քանակությամբ փշիկներ, վորոնք գրգռում
են մաշկը և քոր առաջացնում. տիգը ցերեկը
հանգիստ է մնում, յերբ հիվանդը շարժողության
մեջ է, իսկ գիշերն յերբ մարդ հանգիստ է, տի-
գը շնորհիվ անկողնու տաքության—սկսում է
առաջ սողալ և քոր առաջացնել: Այդ է պատ-
ճառը, վոր հիվանդներն առավելապես գիշերներն
են անհանգիստ լինում:

Մարմնի բոլոր տեղերի մաշկն էլ յենթակա
յե քոսի տղին, բայց նա ընտրում է և նա-
խապատվություն է տալիս մարմնի այն տեղին,
վորի մաշկը բարակ է և հեշտ խոցելի, որինակ՝
վոտների և ձեռքերի մատների արանքը, կռնա-
տակերը, սեռական գործարանների վրայի մաշ-
կը, կանանց ծծերի տակ և այլն:

Զնայած, վոր քոսի տիգը գտնվում է մարմնի
միայն վորոշ տեղերում, բայց հիվանդը քորում
է ուրիշ տեղեր ևս և այդպիսով քորը բռնում է
հիվանդի ամբողջ մարմինը:

Քոսի տղի առաջացրած և հիվանդի քորե-
լուց առաջ յեկած գրգռումների պատճառով

մաշկի վրա գոյանում են բշտիկներ, վորոնք
ծածկված են լինում արյունոտ և թարախոտ
կեղևով:

Այդ ճանգովածքները միշտ կեղտոտվում են
յեղունկով քորելիս. այդ պատճառով ել ահագին
տարածության վրա հայտնվում են նորանոր
խոցիկներ, որինակ ձեռքի վրա

Նկար 3.

Քոսով հիվանդի ձեռք.

Խճապես են վարակվում բոսով

Քոսով հիվանդանում են թե յերեխաներն և
թե մեծերը: Առողջը վարակվում է հիվանդից
շատ մոտիկ շփումից հետո, որինակ մի տեղա-
շորի մեջ բնելուց, ձեռք տալուց. կարելի չե
վարակվել սեռական հարաբերության ժամանակ:

Բացի այդ հիվանդությունը կարող է անց-
նել հիվանդի հագուստի ու սպիտակեղենի մի-
ջոցով:

Բաղնիսում նույնպես կարելի չե վարակվել քիսի և սրբիչի միջոցով: Շատ հաճախ վարակվում են տնային կենդանիներին:

Ինչպե՞ս բժշկել բուք

Համեմատաբար շատ հեշտ ե քոսի բժշկելը, մսնավանդ, յեթե հիվանդությունը բժշկեն հենց սկզբին:

Շատ լավ ե ոգնում ծծմբի (քուգուլթի) ոծանակը (մարհամը), վորը սպանում ե քոսի տղին և հեռացնում ե մաշկի վերին շերտը:

Ծծմբի ոծանակն ամենքը կարող են պատրաստել: Հարկավոր ե վերցնել մեկ ութերորդական գրվանքա ($\frac{1}{8}$ գրվ) ալանի կարագ և մեկ մսխալ ծծումբ:

Յեթե ծծումբը կտրորվ ե, պետք ե լավ մանրացնել ու փոշի դարձնել նրան. փոշի դարձրած ծծումբը լավ տրորել կարագի հետ:

Կարագի փոխարեն կարելի չե և ճրագու (թարմը) գործածել, միայն ճրագուն պետք ե հալել, կրակի վրայից վերցնել ու մի փոքր անց՝ ծծումբը ձգել մեջն ու լավ տրորել:

Ինչպե՞ս բանացնել ոծանակը

Այդպես պատրաստած ոծանակը քսել հիվանդ մաշկին, որական 2 անգամ, մեկ առավո-

տյան, մեկ ել յերեկոյան միայն վաղորոք պետք
է լվանալ մաշկը, մանավանդ ձեռքերի մաշկը
սապոնով և տաք ջրով. յերեք որ քսելուց հետո
տաք ջրով և սապոնով լողանալ, վորից հետո հագնել
մաքուր սպիտակեղեն, իսկ վրայի հագուստը,
յեթե կարելի յէ լվանալ տալ, պետք է լվանալ,
յեփացնել ու հետո հագնել, իսկ յեթե անկարելի
յէ լվանալ տալը, պետք է արեին տալ առնվազը 2-3
ժամ և թափ տալ թոնրի վրա ու հետո հագնել:
Բացի այդ պետք է անկողինն ևս լավ լվանալ
ու հետո գործածել:

Այս անհրաժեշտ է անել նրա համար, վոր
ոծանակի քսելուց միջատների վոչնչանալուց հետո
առողջացած հիվանդը նորից չվարակվի իր շո-
րերի վրա մնացած միջատներից:

Վորքան շուտ սկսել բուժումն այնքան լավ,
ուստի հենց վոր մատերի արանքին պզուկներ
են յերևում ու մաշկը բոր է գալիս, պետք է
անպաճառ առանց ուշացնելու դիմել բժշկին
ոծանակ ստանալու համար, կամ ինքը հիվանդը
տանը պետք է պատրաստի ոծանակն և սկսի
բժշկվելը, վոր շուտ ազատվի հիվանդությունից
քոսից: Հիվանդներին բժշկելիս ոծանակ քսողը
պետք է լավ լվացվի տաք ջրով ու սապոնով,
վոր ինքն ել չվարակվի:

2. ՎՈՋԼՈՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԽՆԴԻ՞Ց Ե լԻՆՈՒՄ ՎՈՋԼՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վոջլոտությունն առաջ ե գալիս կեղտից և աղքատությունից: Վոջլոտությունը հետևանք ե կյանքի ծանր պայմաների, հետևանք ե ամենաանհրաժեշտ և ամենատարրական հարմարությունների բացակայության, որինակ՝ ջրի, սաւրնի, բնակարանի, հագուստի բացակայության ևամ սակավության, գլխավորապես և անկուլտուրականության:

Վոջլոտությունն ևս առավել սաստիկ ե լինում պատերազմի, հեղափոխության, քաղաքացիական կռիւների ժամանակ, յերբ ժողովրդի ամբողջ զանգվածները բռնված են լինում վոջլոտությամբ, առաջ են գալիս շատ հիվանդություններ, վորոնց փոխադրում են վոջիւնները հիվանդից առողջ են:

Շատ չի անցել այն որից, յերբ բծավոր տիֆը կոտորածներ եր անում ամբողջ Հայաստանում, յերբ հիվանդանոցներում ու ապաստարաններում վոջիւններին կարելի յեր ժողովել բռներով:

Այդ ե պատճառը, վոր բժշկության մեջ հետադարձ ու բծավոր տիֆերը անվանվում են վոջլային տիֆեր:

Քանի՞ տեսակ վոջիկ կա

Կա յերեք տեսակ վոջիկ

Գլխի
վոջիկ

Ֆայլի
վոջիկ
Նկար 4.

Շորի
վոջիկ

Գլխի վոջիկ

Գլխի վոջիկը զանազան գույնի յե լինում. նրա գույնը կախված է այն մարդու մազերի գույնից, վորի վրա գտնվում է նա. բեվեռի մոտ ազգաբնակչության վոջիկը — սպիտակ է, իսկ նեգրներինը սև:

Այդ բնության որեք է և հատուկ բոլոր կենդանիներին. ապրում են այն կենդանիները, վորոնց գույնը համապատասխան է շրջապատող միջավայրին:

Ինչպե՞ս է նա բազմանում

Վոջիկ եզը վորձից մեծ է և սաստիկ բեղմնավոր:

Վեց որվա մեջ եղ վոջիլն ածոււմ ե մոտ 60
ձուլիկներ, վորոնցից ութ որ հետո դուրս են գա-
լիս պատիկ վոջիլներ:

Այդ վոջիլները մի քանի որից հետո հա-
սունանում են, բեղձն ավորվում ու սկսում ձու-
ղնելը:

Գլխի վոջիլի ձուլն կոչվում ե անիծ, վորը
մի տեսակ մածուծիկ հյութով կաշում ե մազե-
րին ու դժվարությամբ պոկ գալիս:

Խճ, վնասումներ են տալիս վոջիլները

Գլխի վրա վոջիլների ամենասիրած տեղը
գագաթն ե ու ծոծրակը: Վոջիլները գրգռում են
գլխի մաշկն ու առաջացնում քոր: Յեվս առավել
շատ են լինում քորի ճանգովածքները ծոծրակի
մազերի յեզրին և հենց ծոծրակի վրա:

Կեղտոտ յեղունկներով քորելուց գլխի մաշ-
կի վրա առաջ են գալիս բորբոքումներ և թա-
րախոտ խոցիկներ:

Գլխի վոջիլն ամեն հասակի մարդու վրա
կարող ե լինել, բայց առաջնապես յերեխաների
գլխի վրա յե լինում, վորոնց մաշկի նրբության
շնորհիվ խոցիկներ և բորբոքումներ մաշկի վրա
ավելի շատ են լինում:

Յերբեմն թարախոտ խոցիկներն այնքան
շատ են լինում, վոր նրա վրայի չը խուզված

մազերը կպչվում են միմիանց ու թաղիքի տեսք
ընդունում, թախկունճ ե ստացվում:

Խնչպես բժշկվել գլխի վոջիւներից

Վոջիւներին վոջնչացնելու համար պետք է
գործածել նրանց սպանող ճարեր:

Տաք ջրով և սապոնով գլուխը լվանալուց
հետո գլխին քսել նավթ, կիսով չափ յուղ խառ-
նած:

Բաց ավելի լավը հետևյալ միջոցն է:

Յերբ շատ շատեն վոջիւները, պետք է
գլխի մազերը բոլորովին հեռացնել, մանավանդ
յերբ կա թախկունճ. յերբ վոջիւները քիչ են գլու-
խը լվանալուց հետո պետք է սանրել նոսր սան-
րով և ամեն անգամ սանրելուց հետո սանրը
թաթախել յեռացրած ու շատ տաք քացախի մեջ,
վորը սպանում է սանրի վրա մնացած վոջիւնե-
րին ու նրանց անիծները:

Կարելի չէ գործածել և սնդիկի ոծանակ,
բայց զգուշությամբ:

Առանձնապես պետք է ուշադրություն դարձ-
նել յերեխաների գլխի մաքրության վրա, վո-
րովհետև յերեխաներն առհասարակ շուտ են ըն-
դունում վոջիւներին ընկերներից, մանավանդ
դպրոցներում:

Մաքուր ընտանիքում յերեխաների գլխի

վրա վոջիլ չի լինում.

Առողջապահական տեսակետից յերեխաները
չպետք է ունենան յերկար մազեր:

Շորի վոջիլ

Շորի վոջիլը սովորաբար հագուստի և սպի-
տակեղենի վրա է լինում. նա գլխի վրա ամե-
նեին չի լինում: Շորի վոջիլը բնակվում է հա-
գուստի և սպիտակեղենի ծալքերում մարմնի
հետևյալ տեղերում՝ պարանոցի վրա, ծոծրակի,
նստելատեղի ու գոտկատեղի վրա:

Եգ վոջիլը դնում է իր ձվիկները (անիծը)
վոչ թե մարմնի վրա, այլ սպիտակեղենի և հա-
գուստի ծալքերում, վորոնք կպած են մարմնին.
վոջիլը սնունդ է ստանում մարդուն կծելով.
հետևի վոտներով կաշում է սպիտակեղենին,
իսկ առաջին վոտներով մարմնին և սուր խայ-
թիչով ծծում է մարդու արյունը:

Խոնջ վնասներ են տալիս մարդուն վոջիլները

Վոջիլի կծումն առաջացնում է քոր, մաշկն
գրգռվում է և դրանից քորը սաստկանում:

Ուժեղ քորելու պատճառով առաջանում են
ճանգովածքներ, վորոնք յեկունկների տակի կեղ-
տից վարակվում են, բորբոքվում և տալիս թա-
րախով լցված մեծ ու պստիկ խոցիկներ:

Վոջլային տիֆերը տարածուած են հենց այդ վոջիլները. ծծելով հիվանդի արյունը վոջիլները վարակվում են տիֆի թուլանով, մանրէներով, վորոնք վոջլին փսա չեն հասցնում. մի քանի օրից հետո այդ վոջիլն անցնում է առողջի վրա, կծում է նրան և, կծած տեղում տրորվելով թողնում է իր կեղտոտությունն ու հյութերը, վորից և վարակվում է առողջը:

Ահա թե վորքան վնասակար են մարդու համար վոջիլները:

Ինչպես կռվել ցորի վոջիլների դեմ

Շորի վոջիլների դեմ կռվելու ամենալավ միջոցը — անխնա կոտորել նրանց, պահպանել մարմնի մաքրությունը, հագուստի և սպիտակեղենի մաքրությունը: Շաբաթը մեկ անգամ փոխել սպիտակեղենը, լվանալ ու յեփացնել տաք ջրով, իսկ չորացնելուց հետո լավ հարթուկել տաք հարթուկով (ութոյով): Զրով և սապոնով հագուստը շուտ շուտ մաքրել:

Միջատասպան գործիքներով կոտորել վոջիլներին:

Յեթե չկան միջատասպան գործիքներ սկսեք է շուտ շուտ թափ տալ հագուստն ու շորերը (անկողինն ու մյուս շորերը) տաք թոնրի վրա և հաճախ արևին տալ:

Մաքրասեւ քնճանիփում վոջիլ չկա

Յայլվոջի

Այս վոջիլը շատ փոքր է և մարդու մարմնի մաշկի գույնի, այնպես վոր շատ դժվար է նրան ջոկելը: Նա քորոցի գլխի չափ հազիվ լինի և առավելապես տպրում է սեռական գործարանների մազերի մեջ, դրա համար ել կոչվում է ցայլվոջիլ. ցայլքը սեռական գործարանների մազոտ տեղն է: Թեև ցայլվոջիլը սովորաբար ցայլքի վրա յե լինում, բայց նա կարող է անցնել և փորի ու կրծքի վրայի մազերին, կոնատակերի մազերին և մինչև անգամ հոնքերին ու արտևանուկներին, բայց գլխի վրա յերբեք չի լինում: Յայլվոջին անցնում է մեկից մյուսին սեռական հարաբերության ժամանակ և ուրիշ ճանապարհով, որինակ՝ հագուստի միջոցով:

Յայլվոջիլը կծու է և առաջացնում քոր, վորը ճանգովածքների չի փոխվում:

Ինչպե՞ս կռվել ցայլվոջիլների դեմ

Յայլվոջիլներին շուտ վոչնչացնելու համար, հարկավոր է խուզել (ավելի լավը-ածիլել) սեռական գործարանների վրայի մազերը, քսել որական 2 անգամ անդիկի ոծանակ (մարհամ) ու 3—4 որից հետո լողանալ:

Յայլվոջիլներին կոտորելու տեսակետից շատ լավ է և Յերևանի բաղնիքների ցեխը:

Այդ ցեխը պարունակում է կիր և ունի մազերը վերանորոգ հասկություն: Կարճ խուզած մազերին մի քանի որ սնդիկի ոծանակը քսելուց հետո, գնալ բաղնիք ցեխ դնել ու լվանալ. դրանից հետո թափվում են մազերը, վորոնց հետ միասին և ցայլվողիլները ու նրանց անիծները. միայն յերեսին ու գլխին չի կարելի քսել այդ ցեխից, վորովհետև աչքի մեջ կարող է ընկնել ցեխի մի կաթիլ, վորից կարող է բորբոքվել աչքըն ու փասավել:

Բ. ՄԱՇԿԻ ՍՆԿԱՅԻՆ ՇԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ինչո՞ւ յեն այդ հիվանդությունները կոչվում սնկային

Մաշկն ունի հիվանդություններ, վորոնք առաջ են գալիս բուսական աշխարհի մանրէներից, վորոնք սնկեր են կոչվում այն պատճառով, վոր այդ մանրէները բազմանում են սնկի նման. այդ մանրէներն նույնպես անտեսանելի յեն հասարակ աչքով:

Բնության մեջ շատ տեսակ սնկային մանրէներ կան, վորոնք նույնպես ինչպես և բակտերիաները յերկու տեսակի յեն՝ չարվորակ և բարվորակ:

Բարվորակները նրանք են, վորոնք անտեսության մեջ շատ մեծ դեր են խաղում, որի-

հակ մի քանի մերանները (թթխւորը), իսկ չար-
վորակները մեծ փնաս են հասցնում թե մարդ-
կանց, թե կենդանիներին և թե մինչև անգամ
բույսերին, որինակ՝ խաղողի թփի, բամբակի և
այլ ոգտակար բույսերի մի քանի հիվանդու-
թյուններն առաջանում են փնասակար, չարվորակ
սնկերից։ Կան սնկեր, վորոնք հիվանդացնում են
մաշկը. կան և անպիսիները, վորոնք հատկա-
պես փնասում են մազերը։

Մնկային հիվանդությունները շատ վարակիչ
են, բայց առավելապես վարակիչ են թուլակազմ
և վատ սնունդ ստացող յերեխաների համար։

Խուզող կամ ածիլող վորֆին (մկնասամ)

Մաշկի սնկային հիվանդություններից մեկը
խուզող վորբինն է, վորը շնորհիվ մազերի խուզ-
ված տեսքի կոչվում է խուզող կամ ածիլող.
այս հիվանդության ժողովրդական անունը—
մկնատամ է, այսինքն՝ մի հիվանդություն, վորը
մկան ատամի պես կտրում է մազերը։

Այս հիվանդությունը շատ է տարածված
հաև տնային կենդանիների մեջ, որինակ շների
ու կատուների մեջ, վորոնցից և գլխավորապես
անցնում է մարդուն, մանավանդ յերեխաներին։

Այս հիվանդությունը թեև մազերի հիվան-

դուլթյունն է, բայց կարող է լինել մաշկի և յե-
ղունկների վրա:

ԽՈ՛ՏՆ ԵՄԵՆԵՐ ՈՒՆԻ ԱՅՂ ԻՎԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վարակվելուց մի քանի ուր հետո սուկ-ման-
քեյի ընկած տեղը մաշկի վրա հայտնվում են
փոքրիկ կարմրավուն կլոր բծեր, վորոնց շուր-
ջը դուրս են գալիս մանր բշտիկներ: Բծերը շատ
շուտ թեփոտում են:

Յերբեմն հիվանդ մաշկի վրա գոյանում են
փոքրիկ խոցիկներ, լցված թարախով. այդ խո-
ցիկների բուժման համար յերկար ժամանակ է
պետք և մեծ համբերություն:

Այդ հիվանդությունն ամենից շատ գլխի
մազերի վրա է լինում. սովորաբար գլխի վրա
հայտնվում են խուզված կլոր տեղեր, վորոնք
մազից զուրկ են, ծածկված են կրծված մազերի
դուրս ցցված մնացորդով:

Այդ հիվանդությունը շատ է տարածված
մանկաստներում և յերբեմն համաճարակի բնույթ
է ստանում, անցնելով յերեխաներից մեծերին,
թեև շատ սակավ:

ԽՈ՛ՏԱԿԵ՞Ս ԵՆ ՎԱՐԱԿՎՈՒՄ ՎԿՆԱՅԱՄՈՎ

Մկնատամի մանրեներն անցնում են հիվան-
դից առողջին կամ անմիջական շփման միջոցով,
որինակ՝ հիվանդի գլխուխը կպչում է առողջի

գլխին կամ հիվանդի իրերի միջոցով որինակ՝
սպիտակեղենի, անկողնու, թաշկինակի և այլ
իրերի միջոցով:

Այս տեսակետից մեծ նշանակութուն ունի
հիվանդի հետ միասին մի անկողնում ընելը,
հիվանդի սանրով սանրվելն և այլն...

Խնայե՞ս պայփառել մկնասամի դեմ

Հսկել տնային կենդանիների մաքրության
վրա, հսկել վոր յերեխաները շփում չունենան
հիվանդ կենդանիների հետ:

Փոխել սպիտակեղենը, մաքուր պահել մաշկը:

Մանկատներում հաճախակի հետազոտել յե-
րեխաներին, վոր ժամանակին մեկուսացնել հի-
վանդներին և որ սուաջ բժշկել նրանց՝ տարած-
ման առաջն առնելու համար: Հիվանդների իրե-
րն առողջների համար չգործադրել, մանավանդ
սանրն ու սպիտակեղենը, իսկ բժերն յերևալուն
պես պետք է դիմել բժշկին, ժամանակին
միջոցներ ձեռք առնել հիվանդության տարած-
ման դեմ, վոր ուրիշները չվարակվեն. հիվանդ
յերեխային գլխարկ հագցնել սպիտակ կտորից
կարած, վորը միշտ պետք է գլխին լինի. այդ
գլխարկը հաճախ լվանալ ու փոխել: Հիվանդու-
թյունը շատ դժվար է բժշկվում, մանավանդ

գլխի վրա, ուստի պետք է զգուշ լինել վարակ-
վելուց:

ԳՈՆՁ (ԳՈՆՁՈՒԿ—ԲԱՀԱԼ—ՓԱՎՈՒՍ)

Գոնջը նույնպես վարակիչ հիվանդություն
է և գլխավորապես լինում է գլխի մաշկի վրա:

Գոնջուկը շատ է տարածված այն տներում,
վորտեղ առողջապահական պայմանները վատ են,
վորտեղ արևի ճառագայթները չեն ընկնում,
վորտեղ բնակվողները շատ խիտ են ապրում և
մաքրության կանոնները չեն պահպանում:

ԻՆԿԱԻՍԻ ՈՇԱՆԵՐ ՈՒՆԻ ԳՈՆՋԸ

Գոնջը, ինչպես և մկնատամը, փնասում է
մազերը. սկզբում յուրաքանչյուր մազի շուրջը
դուրս են գալիս դեղին կետեր, վորոնք մաշկի
վերին շերտի տակն են գտնվում:

Շատ շուտ այդ կետերը մեծանում են,
կոշտանում, հաստանում և դառնում դեղին գույ-
նի կեղանք, վորը յերբ դուրս է գալիս
մաշկի յերեսը ստանում է դեղնավուն սպիտակ
գույն:

Մկնատամի կեղանքը թեփի նման է, մոխ-
րագույն, մանր և բարակ, իսկ գոնջի կեղանքը
հաստ է, մեծ ու դեղին գույնի: Շատ հաճախ
հիվանդությունը բռնում է ամբողջ գլուխը, մա-

զերը թափվում են, վատ հոտ ե գալիս գլխից,
(մկան հոտ) հիվանդն ալլանդակվում ե և ամեն
կերպ աշխատում առանձնանալ, մարդու չտեսնել,
վորը շատ վատ ե ազդում հիվանդի հոգեկան
դրուժյան վրա:

Մազերի թափված տեղում հիվանդության
անցնելուց հետո այլ ևս մազ չի բսնում և հի-
վանդը մնում ե ճաղատ (քաշալ), մանավանդ
յերբ հիվանդությունը լինում ե ծանր տեսակի
և տևում ե յերկար, յեվ յերբ չեն բժշկում ժա-
մանակին. ինչպես և մկնատաձր, գոնջուկը կարող
ե լինել և մարմնի ուրիշ տեղերի մաշկի և յե-
ղունկների վրա:

Գոնջը միայն գլխի մազոտ մասի վրա յե
մեծ փաստումներ տալիս և դժվար բժշկվում, իսկ
մարմնի ուրիշ տեղերի մաշկի և յեղունկների
գոնջը այնքան ել ծանր չի ընթանում և շատ
շուտ բժշկվում ե:

ԽՆԿԵ՞Ս ԵՆ ՎԱՐԱԿՎՈՒՄ ԳՈՆՋՈՎ

Մեծերը դժվար են վարակվում գոնջով,
վորը գլխավորապես տարածված ե յերեխաների
մեջ դպրոցներում, մանկատներում:

Գոնջն անցնում ե հիվանդից առողջին շփման
միջոցով կամ հիվանդի գործածած իրերի միջո-
ցով, մանավանդ հիվանդի սանրի միջոցով:

Յերեխաները մեծ մասամբ վարակվում են տնային կենդանիներից, կատուներից, շներից, հավերից և այլն...

Ավելի շատ յենթակա յեն հիվանդության այն յերեխաները, վորոնք թուլակազմ են և ապրում են հակառողջապահական պայմաններում:

Խնչպե՞ս են բուժում գոնջը

Գոնջն յերևալուն պես պետք է աչքաթուղ չանել, այլ իսկույն դիմել բժշկին:

Չպետք է մոռանալ, վոր միջոցների ուշ ձեռք առնելու հետևանքով հիվանդությունը կարող է տարիներ քաշել և մեծ վնասներ հասցնել հիվանդին:

Բժշկության համար զանազան միջոցներ կան. յերբեմն ճարեր են գործ դնում քսելու համար, յերբեմն մազերն են արմատահան անում. վերջերս սկսել են բժշկել գոնջն, ինչպես և մրկնատամը Ռենտգենի ճառագայթներով (վորոշ տեսակի ելեկտրական ճառագայթներ), վորն ամենալավ միջոցն է բժշկության տեսակետից:

Վոր միջոցն է ավելի լավը, դա կընտրի այն բժիշկը, վորին պետք է դիմի հիվանդը:

Խնչպե՞ս պայքարել գոնջի դեմ

Ամեն մարդ պետք է լավ իմանա, վոր առ-

հասարակ ավելի հեշտ է վարակիչ հիվանդու-
թյուններից պաշտպանվելը, քան բժշկվելը, ուս-
տի ամեն կերպ պետք է աշխատել միջոցներ
ձեռք առնել չվարակվել գոնջով:

Կանխարգելիչ միջոցները յերկու կարգի յեն,
հասարակական և անձնական.

Հասարակական միջոցները՝ բարելավել ազ-
գաբնակչության կենցաղի պայմանները. հսկել և
շուտ շուտ հետազոտման յենթարկել մանկատներն
ու դպրոցները, մանավանդ փակ դպրոցները:

Անձնական միջոցներ՝ մաքուր պահել գլուխը,
շաբաթ 1—2 անգամ լվանալ տաք ջրով և սա-
պոնով. գլխի մազերը խուզել շատ կարճ, մա-
նավանդ յերեխաների գլուխը, խուզելիս ուրիշի
մկրատ չգործածել, ուրիշի սանրով չսանրվել,
ուրիշի գլխարկ չծածկել կամ իր գլխարկը ուրի-
շին չտալ, ուրիշի անկողին, մանավանդ բարձ,
և ուրիշի սպիտակեղեն չգործածել:

Հեռու մնալ տնային կենդանիներից և գոն-
ջով հիվանդներից:

Գոնջից կասկածելի հիվանդներին առանձ-
նացնել. հագցնել կտավից կամ քաթանից կա-
րած գլխարկ և ուղղել քննության. իսկ հիվանդ-
ներին անմիջապես տանել բժշկի մոտ և կանո-
նավոր կերպով բժշկել:

Գ. ՄԱՇԿԻ ՎՈՋ ՎԱՐԱԿԻՉ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Պ Զ Ո Ւ Կ Ն Ե Ր

Խ՞ՈՆՔ ԲԱՆ Ե ՎԳՈՒԿՔ

Մաշկի վրա հայտնվում են փոքրիկ ուռուցքներ, կարմրավուն, հաճախ և մաշկի գույնի, կորեկի կամ բրնձի հատիկի մեծության. յերբեմն այդ ուռուցիկը ցավում է. մի յերկու օրից հետո ուռուցիկի ծայրը դեղնում է կամ սևանում, սեղմելուց հետո միջից դուրս է գալիս թարախոտ ճարպ, յերբեմն և արյուն:

Մենք արդեն գիտենք, վոր մաշկն ունի ճարպային գեղձիկներ, վորոնց ծորանը բացվում է մաշկի մակերևույթի վրա:

Մաշկի վրա գտնվող փոշուց, կեղտից, քրտինքից և զանազան մանրեններից այդ ճարպային գեղձիկների ծորանը փակվում է, ճարպը կիտվում է գեղձիկի մեջ և գոյացնում պզուկ:

Պզուկների շատությունը կապ ունի կազմվածքի արյուն ընդհանուր շրջանառության և աղիքների անկանոն գործունեյության հետ:

Պզուկների գոյանալն շատ է նպաստում յերեսին փոշի ցանելը. այս վերջին հանգամանքն առավելապես կսնանց յերեսի պզուկների գոյանալու պատճառն է:

Աչքի կոպերի վրա գարուկը նույնպես պզուկ

ե. կոպի յեզրի ճարպային գեղձիկի անցքի փակ-
վելուց ե առաջանում գարուկը:

ԻճՀԱԿԱ ՎՈՅՃՀԱԳՆԵՆ ԿՂՈՒԿՆԵՐԸ

Յերեսին փռի չցանել.

Յերեկոները քնից առաջ սապոնով և տաք
ջրով լվացվել ու մի փոքրիկ կտոր բամբակով
մաքուր սպիրտ կամ ողի քսել մաշկին:

Տաք ջրով ու սապոնով լվացումը մաքրում
ե կեղտը, իսկ սպիրտը կամ ողին հալեցնում
ավելորդ ճարպն ու այդպիսով ճարպային գեղ-
ձիկների ծորանը չի խոցվում ճարպով ու կեղ-
տով և պղուկ չի գոյանում: Իսկ յեթե պղուկ-
ները կապ եւնեն արյան շրջանառության և ա-
ղիքների կանոնավոր գործունեյության խան-
գարման հետ, պետք ե դիմել բժշկին և բուժել
այդ խանգարումները, վոր անհետանան պղուկ-
ները:

ԿԱՅԾՈՒՌԻԿ (ՖՈՒՐՈՒՆԿՈՒԼ, ԶԻԲԱՆ)

ԽճԵ Ե ԿԱՅԾՈՒՌԻԿԸ

Յերբեմն մաշկի ճանգովածքների ուժեղ քո-
րելուց մաշկը բորբոքվում ե, կամ ճարպային
գեղձիկի բորբոքումն ուժեղանում ե ու անցնում
մաշկին և գոյանում ե բորբոքված մեծ կոշտուկ,
վորը կոչվում ե կայծուռիկ, կամ ինչպես ժո-

դովուրդն ե անվանում «չիբան»:

Ամենից շատ կայծուռիկը լինում ե պարանոցի վրա, կոնատակերին, գոտկատեղի ե նստելատեղի վրա:

Այս տեղերն ամենից շատ են բրտնում ու ամենից շատ կեղտոտվում, դրա համար ել կայծուռիկներն այդ տեղ հաճախ են դուրս գալիս:

Կայծուռիկը՝ սկզբում կարմիր գույնի յե ե ցավում ե. նա մեծ կոշտուկ ե, վորի ծայրին դուրս ե ցցված մազը: Կայծուռիկն որեց որ մեծանում ե ե հասնում աղավնու ձվի մեծության:

Մի քանի որից հետո ուռուցքի գլխին գոյանում ե բշտիկ թարախով լցված, վորը մի 2 որից հետո պատռվում ե ու թարախ տալիս. թարախի հետ միասին վայր ե ընկնում ե մաշկի մեռած մասը. մի քանի որից հետո լավանում ե ե կայծուռիկի տեղում մաշկի վրա գոյանում ե սպի, վորը ցույց ե տալիս թե այնտեղ կայծուռիկ ե յեղել մի քանի որ առաջ:

Յերբեմն կազմվածքի ընդհանուր թուլություն պատճառով կայծուռիկները շատանում են, կամ մեկն անհետանում ե մյուսն ե դուրս գալիս:

Յերբեմն ե կայծուռիկը շատ ե մեծանում ու շատ ե խորն ընկնում, այնպես վոր թարախակույտի կերպարանք ե ընդունում:

ԻճՀԱԿԵԱ ԿՈՎԵԼ ԿԱՅԾՈՒՈՒԿՆԵՐԻ ԳԵՄ.

Կայծուռիկներից ազատ լինելու համար հարկավոր է լավ խնամել մաշկը, մաքուր պահել նրան, հաճախ բաղնիք գնալ, հաճախ փոխել սպիտակեղենը, ամրացնել մաշկը սառը ջուր քսելով և արևի տակ բաց պահելով (արևակեղ դարձնելով):

Կայծուռիկն յերևալուն պես տնային միջոցներ չդործադրել, այլ դիմել բժշկին, վոր գործ դնի գիտական և կտրուկ միջոցներ շուտ առողջանալու և տանջանքներից շուտ ազատվելու համար:

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0045755

ԳԻՆՆ Ե 10 ԿՈՊ. [124.]

A 8681